

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
103 33 Stockholm**Yttrande över betänkandet Våld i nära relationer – en folkhälsofråga
(SOU 2014:49)**

(Ju2014/4445/KRIM)

Riksdagens ombudsmän (JO) har beretts tillfälle att lämna synpunkter på innehållet i betänkandet Våld i nära relationer – en folkhälsofråga. Den nationella samordnaren har haft i uppdrag att åstadkomma en kraftsamling för att motverka våld i nära relationer. Betänkandet innehåller både förslag till författningsändringar och ett stort antal förslag, råd och uppmaningar riktade till beslutsfattare och andra i samhällets olika verksamheter. JO:s yttrande begränsar sig till de författningsförslag som redovisats i betänkandet. Yttrandet har utformats i samråd med justitieombudsmannen Lilian Wiklund. Utifrån de intressen som JO har att beakta föranleder utredningens förslag följande synpunkter.

Möjlighet att beslagta skriftligt meddelande mellan närstående vid brott mot närstående

I betänkandet föreslås en ändring av bestämmelsen i 27 kap. 2 § rättegångsbalken om beslagsförbud avseende skriftliga handlingar. Beslagsförbudsregeln syftar till att skydda förtroligheten mellan vissa personkategorier mot tvångsingripanden från det allmännas sida. Enligt bestämmelsens nuvarande lydelse får skriftliga meddelanden mellan en misstänkt och dennes närstående tas i beslag vid brott med minst två års fängelse i straffskalan. Detta innebär att det ska vara fråga om allvarlig brottslighet som t.ex. mord, människorov, våldtäkt eller grovt narkotikabrott för att ett sådant meddelande ska få tas i beslag.

Den ändring som föreslås innebär att det från bestämmelsen om beslagsförbud ska göras undantag för brottsliga gärningar enligt 3, 4, 6 eller 12 kap. brottsbalken eller enligt 24 § lagen (1988:688) om kontaktförbud, om brottet riktar sig mot en närstående eller tidigare närstående person. Undantaget omfattar ett stort antal brottstyper varav flera har böter i straffskalan. Med hänsyn till den integritetskränkning som ett sådant ingripande innebär är det enligt min mening inte lämpligt att införa en undantagsbestämmelse som har en så vidsträckt omfattning.

Om lagstiftaren skulle välja att genomföra utredningens förslag bör det tydliggöras att begreppet *närstående* i författningsförslaget omfattar delvis olika kategorier av personer genom den hänvisning som görs till 36 kap. 3 § rätte-

gångsbalken jämfört med betänkandets uttalande (s. 301) som hänvisar till 4 kap. 4 a § brottsbalken.

Skärp straffskalan för överträdelse av kontaktförbud

I betänkandet föreslås att straffskalan för överträdelse av besöksförbud ska skärpas och att straffbarhet för ringa fall ska införas. Frågan om skärpning av påföljden för överträdelse för kontaktförbud har tidigare utretts av bl.a. Stalkningsutredningen (SOU 2008:81) som föreslog att maximistraffet för överträdelse skulle utökas från ett års fängelse till två års fängelse. JO (Chefsjustitieombudsmannen Mats Melin) avstyrkte förslaget bl.a. med hänvisning till att Straffnivåutredningen inte föreslagit någon allmän skärpning av straffskalorna i sitt slutbetänkande (SOU 2008:85).

Regeringen valde att inte gå vidare med förslaget med motiveringen att ett bibehållet maximistraff på ett års fängelse gav tillräckligt utrymme för en nyanserad straffmätning för de allvarligaste fallen. Vidare gjordes bedömningen att straffminimum fortfarande borde vara böter. (Se prop. 2010/11:45 s. 60 f.)

Betänkandet innehåller ingen djupare analys av behovet av att nu införa en skärpning av straffskalan. Mot den bakgrunden ställer jag mig tveksam till den föreslagna lagändringen.

Enligt förslaget ska även ringa överträdelser vara straffbara, om inte kontakten är klart ursäktlig. I betänkandet (s. 282) konstateras att den nuvarande undantagsbestämmelsen som innebär att ringa överträdelser är straffria är avsedd att tillämpas restriktivt. Det anses vara ett problem med den nuvarande lagstiftningen att åklagarnas bedömningar av vad som ska anses vara en ringa överträdelse skiftar, vilket leder till rättsosäkerhet.

I betänkandet ges inte någon vägledning för hur gränsdragningen ska göras mellan brott av normalgraden, ringa brott och de klart ursäktliga kontakter som ska vara straffria. Det överlämnas till rättstillämpningen att ta ställning till dessa frågor. Om utredningens förslag genomförs finns det enligt min mening ett behov av att i motiven ytterligare klargöra hur denna gränsdragning ska ske. I annat fall finns det en betydande risk för att problemet med skiftande bedömningar kvarstår. Jag är dessutom inte övertygad om att behovet av en ändring är tillräckligt stort för att genomföra förslaget.

Vidareutveckla insatsen skyddat boende

I betänkandet föreslås att det i 5 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL, ska införas en bestämmelse om att kommunen vid behov ska erbjuda insatsen ”skyddat boende till våldsutsatta”. Jag har inte någon erinran mot att det införs en sådan bestämmelse. Om förslaget leder till lagstiftning bör det, som föreslås i betänkandet (s. 87), i socialtjänstförordningen (2001:937) införas bestämmelser som närmare anger bl.a. innehållet i insatsen. Jag tillstyrker också att det i socialtjänstlagen införs en bestämmelse om tillståndsplikt för att yrkesmässigt bedriva ett skyddat boende (7 kap. 1 § 5 SoL i förslaget).

En insats i form av skyddat boende ska ges när det finns behov av sådant boende. Även om det inte uttryckligen anges i författningskommentaren förutsätter jag att

insatsen i ett enskilt fall ska ges efter en prövning av rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL. Det är därför angeläget att framhålla vikten av att socialnämnderna organiserar sin verksamhet så att nämnden snabbt kan pröva en framställning om biståndet. Såvitt jag har förstått ska kommunen kunna erbjuda insatsen skyddat boende även till barn (betänkandet s. 87). I de fall där den som begått brottet är barnets vårdnadshavare och således företräder barnet kan det uppstå problem när det gäller behörigheten att göra en ansökan om bistånd för barnets räkning. Den frågan måste behandlas under det fortsatta lagstiftningsarbetet.

I det föreslagna nya fjärde stycket i 5 kap. 11 § SoL används begreppet *våldsutsatta*. Innebörden av det begreppet är delvis oklar. Eftersom bestämmelsen innebär att en skyldighet för kommunerna införs bör man sträva efter att tydligt ange vilka personer som ska ha rätt till insatsen. Jag vill även peka på att det inte är enbart personer som har utsatts för våld som kan behöva skyddat boende. En person som t.ex. har blivit hotad kan ha ett minst lika stort behov av ett sådant boende. Som den föreslagna lagtexten har utformats är kommunen inte skyldig att tillhandahålla ett skyddat boende i ett sådant fall. Utformningen av förslaget innebär således en begränsning som eventuellt inte har varit avsedd.

Barn som lever med våld i nära relation ska alltid utredas av socialnämnden

I betänkandet föreslås att det ska införas en ny bestämmelse i socialtjänstlagen, 11 kap. 1 b §, som anger att socialnämnden ska inleda en utredning när socialnämnden får kännedom om att ett barn utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående, eller bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående. Den grundläggande bestämmelsen om socialnämndens utredningsskyldighet finns i 11 kap. 1 § SoL. Enligt den bestämmelsen ska socialnämnden utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på något annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden. Nämnden ska således som regel inleda en utredning när ett barn har utsatts för våld av en närstående person eller när ett barn har bevittnat våld i hemmet. I sak förefaller förslaget alltså inte innebära någon ändring i förhållande till vad som redan gäller. Det finns vidare en risk för att den föreslagna bestämmelsen skulle leda till osäkerhet om nämndens utredningsskyldighet i en del fall som inte uttryckligen omfattas av bestämmelsen. Jag ifrågasätter behovet av den särskilda bestämmelsen och avstyrker förslaget i denna del.

Att en anmälan om oro för barn inte leder till en utredning innebär att anmälan inte är sökbar i socialnämndens personregister (se betänkandet s. 167). Svårigheten att söka efter äldre anmälningar bör dock enligt min mening inte avhjälpas genom att socialnämnden åläggs att inleda en utredning beträffande alla anmälningar om att barn har utsatts för våld eller övergrepp, oavsett om det finns fog för det i det enskilda fallet (jfr betänkandet s. 169). Nämnden bör inleda en utredning endast när det är sakligt motiverat. Frågan om sökbarhet bör kunna lösas på annat sätt.

Socialnämndens ansvar att erbjuda våldsutövare hjälp att förändra sitt beteende uttalas i lag

Med stöd av 8 kap. 1 § socialtjänstförordningen får Socialstyrelsen meddela föreskrifter inom socialtjänsten som behövs *till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet och hälsa* i verksamhet som avser bl.a. barn och ungdomar och missbrukare. I betänkandet föreslås att Socialstyrelsens befogenhet att meddela föreskrifter utvidgas till att omfatta även socialnämndens verksamhet beträffande våldsutövare som anges i den föreslagna bestämmelsen i 5 kap. 12 § SoL. Enligt den bestämmelsen ska socialnämnden *verka för* att den som utövar våld eller andra övergrepp mot närstående *får stöd och hjälp* att förändra sitt beteende. Enligt min mening är det långsökt att tänka sig att det inom ramen för den verksamheten behövs föreskrifter *till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet och hälsa*. Bemyndigandet för Socialstyrelsen att meddela föreskrifter angående verksamhet enligt 5 kap. 12 § SoL hör därför inte hemma i 8 kap. 1 § socialtjänstförordningen.

Cecilia Renfors

Marie-Louise Collin
föredragande